

2.Ο Ηράκλειος και η δυναστεία του (610-717): Εσωτερική μεταρρύθμιση και αγώνας επιβίωσης Μπακάλης Κώστας: history - logotexnia.blogspot.com



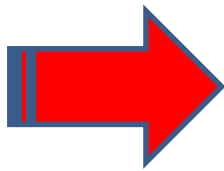
▲ <http://issuu.com/s.joll/docs/heraklius>

▲ Ο Ηράκλειος ως Δαβίδ. Αργυρός δίσκος (αρχές 7ου αι.). Νέα Υόρκη. Μητροπολιτικό Μουσείο. Μπορείς να εξηγήσεις γιατί ο Ηράκλειος απεικονίζεται ως Δαβίδ; Τι γνωρίζεις από την Παλαιά Διαθήκη που θα μπορούσε να στηρίξει τον παραλληλισμό;

α. Το Βυζάντιο σε κρίση

Ιουστινιανός εξάντλησε :

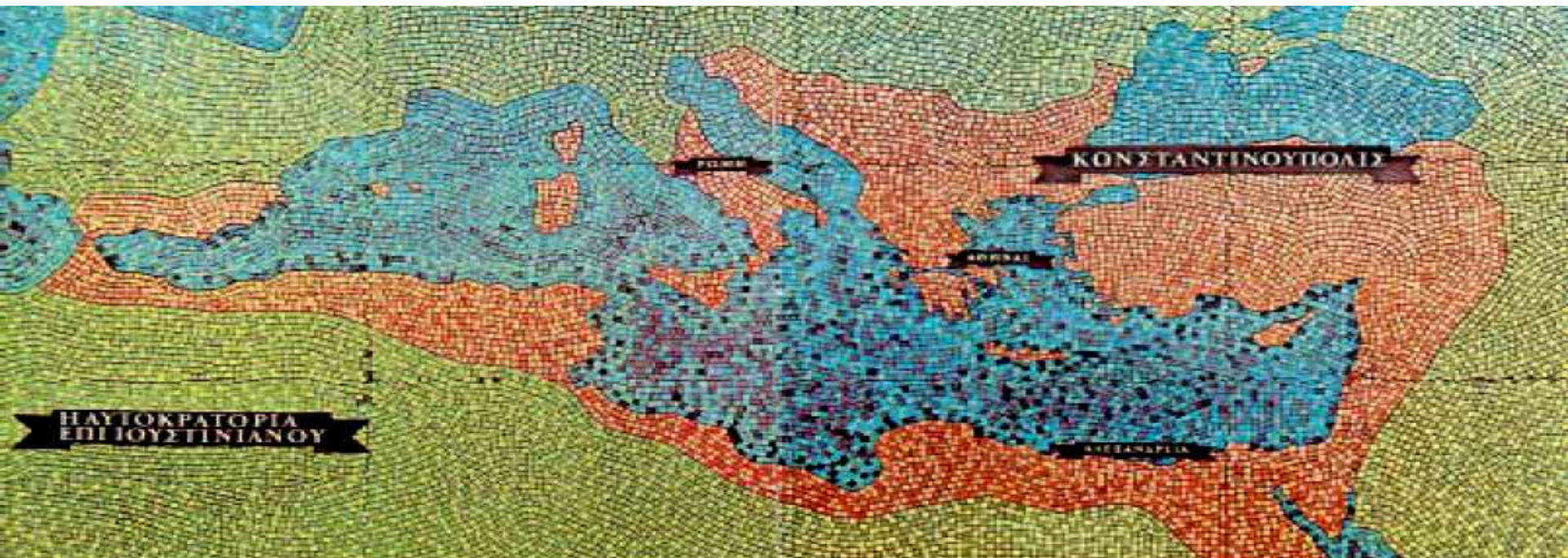
1. Τα νομισματικά αποθέματα
2. Το ανθρώπινο δυναμικό



Συνέπειες θα φανούν στα χρόνια των διαδόχων του. Αρχές 7^{ου} αιώνα κορύφωση κρίσης με χαρακτηριστικά εμφυλίου

Οικονομία και στρατός στα μέσα του 6ου αι.

Βρήκαμε το δημόσιο να είναι καταφορτωμένο με πολλά χρέη και να έχει φτάσει στη χειρότερη φτώχεια [...] και τον στρατό τόσο παραμελημένο από την έλλειψη των αναγκών, ώστε το κράτος να σφυροκοπείται από τις αδιάκοπες εισβολές και επιδρομές των βαρβάρων
Από Νεαρά του Ιουστίνου Β' (566 μ. Χ.), Jus Graecoromanum, τ. Ι, 1-2 (Νεαρά 1).



3. Μετά τους πολέμους του Ιουστινιανού η αυτοκρατορία έφτασε στα παλιά της σύνορα. (Παλιός ψηφιδωτός χάρτης, Ναυτικό Μουσείο Πειραιά).

Κρίση

Crisis

”Στο δεύτερο μισό του 6ου και τις αρχές του 7ου αι. το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από μια πολύπλευρη κρίση”. Κρίση, κρίση, κρίση... Κάτι μου θυμίζει αυτό. Αλλά τι;;;





- Παρατηρώντας το χάρτη, ποιοι εισβολείς απειλούν τη βυζαντινή επικράτεια;

■ Στο δεύτερο μισό του 6ου και τις αρχές του 7ου αι. το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από μια πολύπλευρη κρίση.

ΑΙΤΙΑ:

Φυσικές
καταστροφές
(σεισμοί)

Κακές
σοδειές
εξαιτίας
βαρύτατων
χειμώνων.

Αρρώστιες
(λοιμοί).

Εισβολές εχθρών
(Εισβάλλουν οι
Σλάβοι και οι
Πέρσες φτάνουν
ως το Βόσπορο).



Συνέπειες κρίσης

Δημογραφικές

παρακμή
πόλεων
μείωση
πληθυσμού

Οικονομικές

παρακμή
εμπορίου

Νομισματικές

περιορισμός
κυκλοφορίας
νομίσματος

Στρατιωτικές

παραμέληση
στρατού

Εχθροί - Εισβολές

Οι **Σλάβοι** άρχισαν να κατακλύζουν τις ευρωπαϊκές επαρχίες και οι **Πέρσες** έφτασαν στις ακτές του Βοσπόρου.

Στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου η **κατάσταση** της αυτοκρατορίας ήταν εξαιρετικά **κρίσιμη**.

Αντιμετώπιση: Μεταρρύθμιση

Μόνο η κινητοποίηση όλων των δυνάμεων του κράτους και μια ριζική **μεταρρύθμιση** θα μπορούσαν να αποτρέψουν τη διαγραφόμενη καταστροφή.

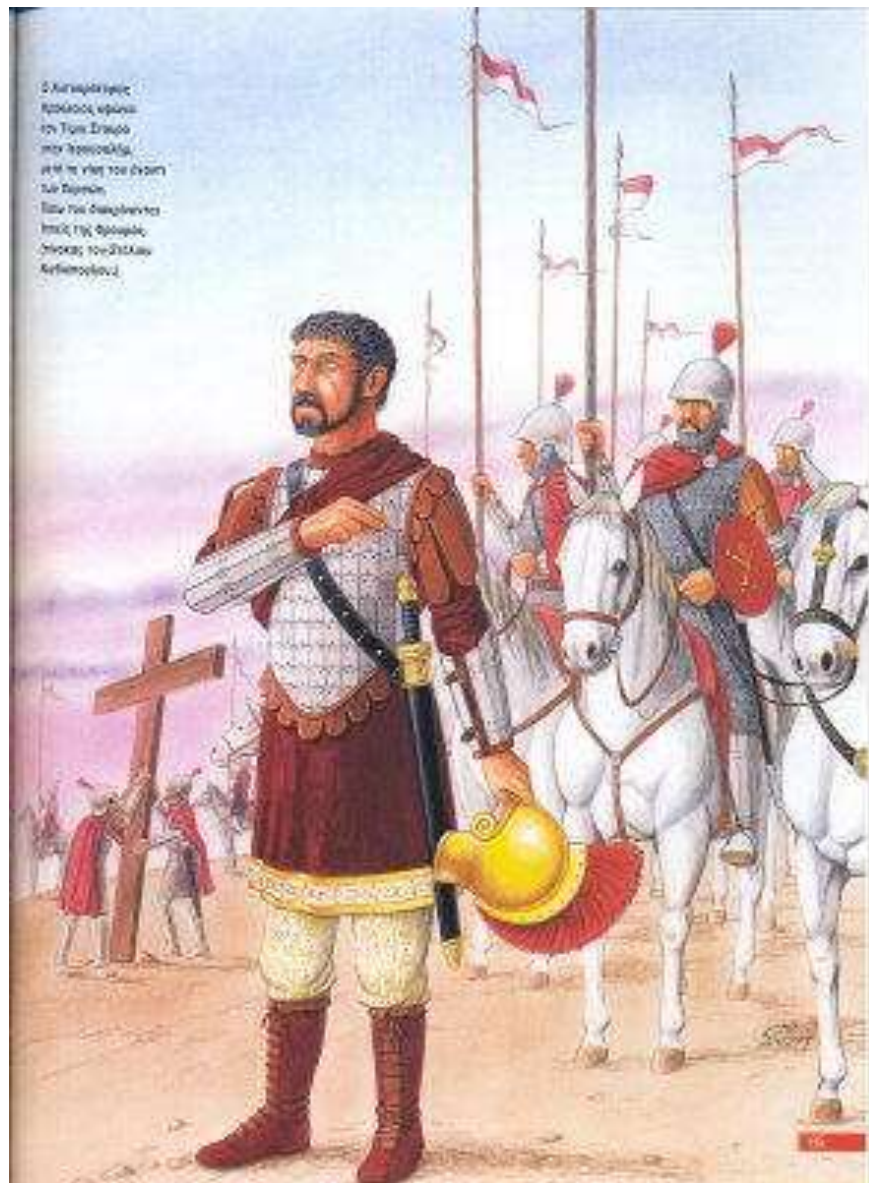
Το έργο αυτό ανέλαβε και έφερε σε πέρας ο **Ηράκλειος** και η δυναστεία του.

β. Η αντεπίθεση του Ηρακλείου



▲ Πέρσης βασιλιάς παρακολουθεί διεξαγωγή μάχης. Λυών. Ιστορικό Μουσείο Υφασμάτων.

Οι αντίπαλοι



▲ http://www.pilavakis.net/new_page_192.htm

Ηράκλειος: Ανασυγκρότηση

- Ο Ηράκλειος αντιπροσωπεύει τον τύπο του στρατηγού- αυτοκράτορα που ηγήθηκε προσωπικά του βυζαντινού στρατού.
- Αναδιοργάνωσε το στράτευμα με την οικονομική συμπαράσταση της εκκλησίας.

Εκστρατείες κατά Περσών (622-628)

- Στη μάχη της Νινευί, κοντά στα Γαυγάμηλα, πέτυχε να συντρίψει τους Πέρσες
- και να ανακτήσει όλες τις βυζαντινές επαρχίες στην Εγγύς Ανατολή (627).

Ενέργειες κατά Σλάβων και Αβάρων

- Ταπεινωτική ήττα υπέστησαν και οι Άβαροι και οι Σλάβοι, όταν σε συνεννόηση με τους Πέρσες, πολιόρκησαν την Κωνσταντινούπολη (626).



▲ Οι εκστρατείες του Ηρακλείου Α' εναντίον των Περσών (622-628).

Επεξεργασία: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. © ΙΜΕ

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/others/p3ap2.html>

Ο Ηράκλειος εκστρατεύει κατά των Περσών. Οι Άβαροι συνεννοούνται με τους Πέρσες και πολιορκούν από κοινού την Κωνσταντινούπολη, στο διάστημα που ο αυτοκράτορας βρίσκεται πολύ μακριά και του είναι αδύνατο να την υπερασπιστεί.

Γέννηση Χριστού

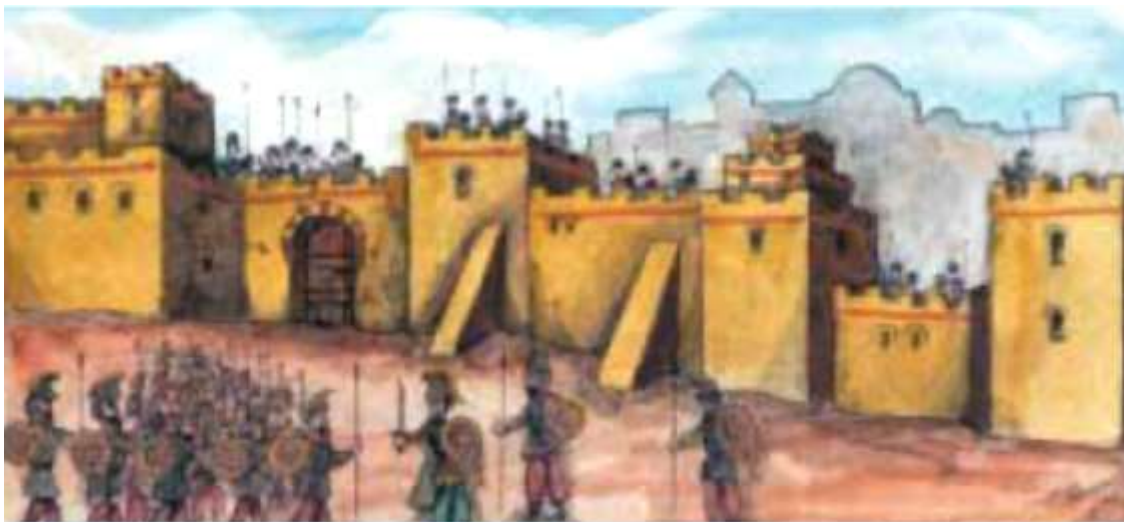
Ο Ηράκλειος γίνεται αυτοκράτορας
610 μ.Χ.

π.Χ.

330 μ.Χ.

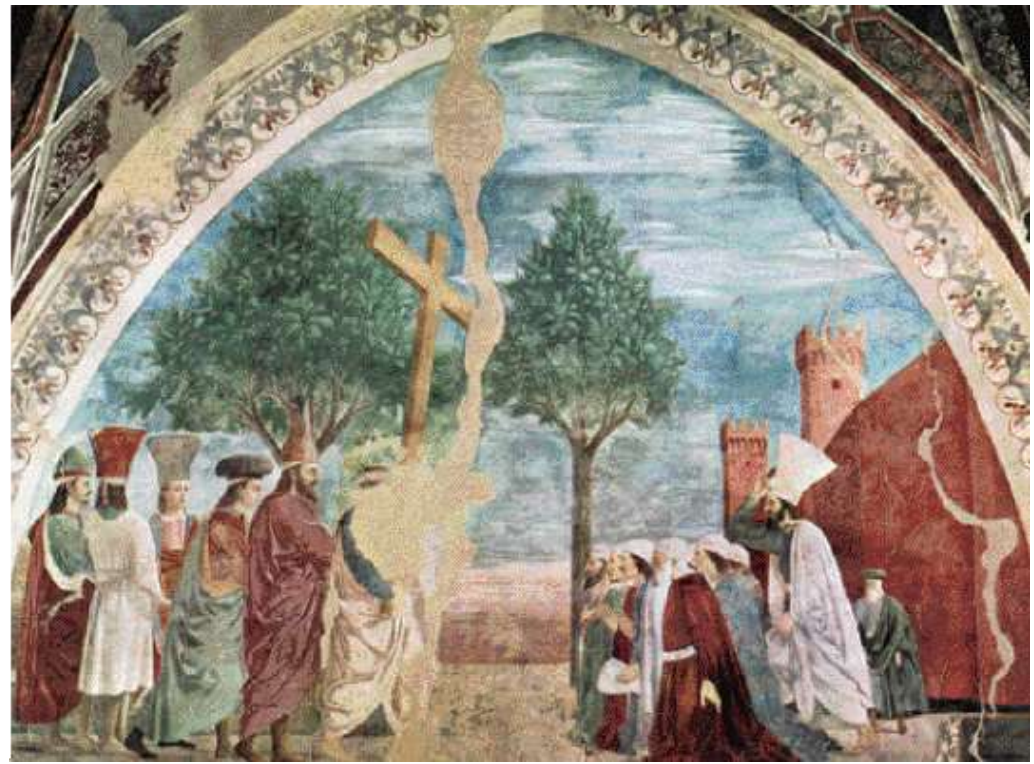
Η Κωνσταντινούπολη γίνεται πρωτεύουσα

μ.Χ.



1. Πέρσες και Άβαροι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

◀ Με το γεγονός αυτό συνδέεται η σύνθεση του **Ακάθιστου Ύμνου**, προς τιμή της Θεοτόκου, στην οποία και αποδόθηκε η σωτηρία της Πόλης (626).



- Επειδή οι Πέρσες είχαν αρπάξει τον **Τίμιο Σταυρό**, το ιερότερο κειμήλιο του Χριστιανισμού, οι εκστρατείες του Ηρακλείου προσέλαβαν έντονο θρησκευτικό χαρακτήρα.
- Ο αυτοκράτορας εξύψωσε το φρόνημα των στρατιωτών του με φλογερές ομιλίες κατά των εχθρών του Χριστιανισμού και της Ρωμανίας.

Ο θρύλος του Ηράκλειου

«Η φήμη του Ηράκλειου (ως άξιου αυτοκράτορα και στρατηγού) επισκίασε τη φήμη του Ιουστινιανού, ακόμα και του Κωνσταντίνου. Ο θρύλος του επέζησε για πολύ ανάμεσα στους πληθυσμούς των περιοχών που γνώρισαν τα κατορθώματά του.»

Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας .



▲ Χάρτης εκστρατείας του Ηράκλειου και των κινήσεων των εχθρών.
Με **πράσινο χρώμα** εμφανίζονται οι κινήσεις των **Αβάρων**,
με **κόκκινο** των **Περσών**
και με **μαύρο** του **Ηρακλείου**.

- Να επισημάνεις τους παράγοντες που συνέβαλαν στη νίκη του Ηρακλείου κατά των Περσών.



▲ Piero della Francesca, Η μάχη ανάμεσα στον Ηράκλειο και το Χοσρόη, 1466, San Francesco, Arezzo. http://history-gymelliniko.blogspot.gr/2012/10/610-717_9850.html

Η μαχητικότητα και το φρόνημα των στρατιωτών ενισχύθηκαν από φλογερές ομιλίες κατά των εχθρών του χριστιανισμού. Οι επιτυχίες όμως αποδείχτηκαν πρόσκαιρες.

γ. Θέματα και εξελληνισμός του κράτους



Γένεση των θεμάτων και επικράτηση της ελληνικής

Όταν ήταν αυτοκράτορας ο Ηράκλειος [610-641] που καταγόταν από τη Λιβύη, η επικράτεια του Ρωμαϊκού Κράτους **περιορίστηκε και ακρωτηριάστηκε** τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Τότε οι διάδοχοι του, που δεν ήξεραν πού και πώς να ασκήσουν την εξουσία τους, **κατέτμησαν** σε μικρά τμήματα τη διοίκηση τους και τα μεγάλα στρατιωτικά σώματα και εγκατέλειψαν την προγονική τους λατινική, υιοθετώντας την ελληνική γλώσσα [...]. Γιατί (παλιότερα) ονόμαζαν τους **χιλίαρχους λογγίνους** και τους **εκατόνταρχους κεντουρίωνες** και τους τωρινούς **στρατηγούς κόμητες**. Αλλά και η ονομασία θέμα είναι ελληνική και όχι ρωμαϊκή και προέρχεται από τη **θέση**.

Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, Περί θεμάτων, έκδ. Α. Pertusi, Πόλη του Βατικανού 1952, 60.

■ Ποια ανάγκη υπαγόρευσε την καθιέρωση των θεμάτων, όπως προκύπτει έμμεσα από το σχετικό απόσπασμα του έργου Περί θεμάτων;

- Παρατηρήστε το χάρτη κι αναφέρετε ποια νομίζετε πως είναι η αιτία της δημιουργίας του θεματικού στρατού .

Αραβική απειλή

Τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου σκιάζονται από τις αραβικές κατακτήσεις.

Οι ανάγκες της άμυνας εναντίον των Αράβων



Παρακίνησαν τους διαδόχους του να εγκαθιδρύσουν στη Μ. Ασία στη διάρκεια του 7ου αι. ένα νέο διοικητικό σύστημα, το θεματικό στρατό.

■ Θέματα

Ορισμός

- Εγκαθίδρυση στη Μ. Ασία στη διάρκεια του 7ου αι. ενός νέου διοικητικού συστήματος
- = διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό.

Διοίκηση

- Η στρατιωτική και πολιτική διοίκηση των επαρχιών, η οποία στο παλαιό διοικητικό σύστημα της αυτοκρατορίας ασκούνταν από διαφορετικά πρόσωπα, ενώθηκαν τώρα στο πρόσωπο του στρατηγού.
- Ο **στρατηγός** ασκούσε την ανώτατη εξουσία μέσα στα όρια του θέματος.

Εξάπλωση

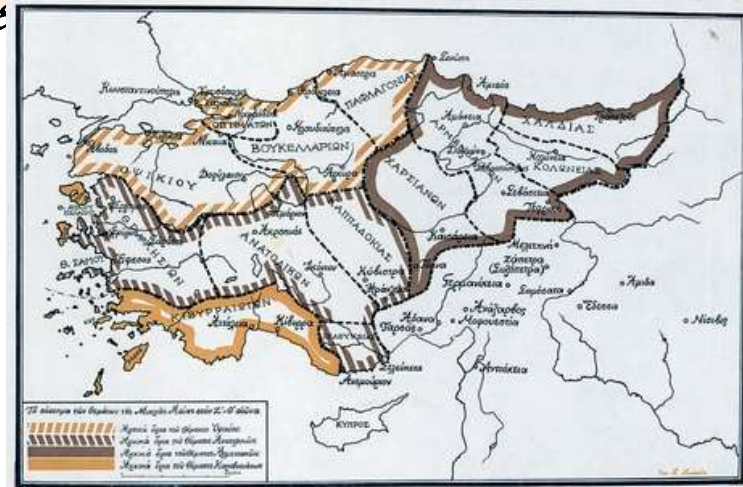
- Προς τα τέλη του 7ου αι. το σύστημα των θεμάτων σταθεροποιήθηκε και άρχισε να εξαπλώνεται και στις ευρωπαϊκές επαρχίες του κράτους.

Επιστολή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Β' στον πάπα (17-2-687)

Έπειτα επιτρέψαμε να μπουν στο χώρο της συνόδου οι οσιότατοι πατέρες και οι μακαριστοί **Πατριάρχες** μαζί με τον **αποκρισιάριο** (δηλ. επίσημο απεσταλμένο) της Αγιότητάς Σας και η σεβαστή σύγκλητος και οι θεοφιλείς **μητροπολίτες** και οι **επίσκοποι** που μένουν προσωρινά εδώ στη Βασιλεύουσα (δηλ. στην Κωνσταντινούπολη) και ακολούθως οι στρατιώτες που υπηρετούν στις **σχολές** (δηλ. στρατιωτικά σώματα) του Ιερού Παλατίου (*Scholae Palatii*) και μέλη των **συντεχνιών** και των δήμων και των **εξκουβιτόρων** (φρουράς του Παλατιού) και ακόμη ένας αριθμός στρατιωτών από τα θεοφιλή στρατεύματά μας - τόσο από το **θέμα Οψικίου** όσο και τα θέματα **Ανατολικών, Θρακησίων** (εδώ το θέμα Θράκης, το πρώτο που ιδρύθηκε στην ευρωπαϊκό τμήμα του κράτους) και ομοίως το θέμα των **Αρμενιακών**, αλλά και από το στρατό του **εξαρχάτου**, (δηλ. διοικητικής περιφέρειας που διοικούσε ένας έξαρχος) της Ιταλίας, έπειτα από τους Καραβησιάνους (δηλ. ναύτες του ομώνυμου ναυτικού θέματος με έδρα τη νήσο Κέω) και τους *Septensiani* (δηλ. στρατιωτικό σώμα που έδρευε στο φρούριο *Septem/Ceuta* απέναντι από το Γιβραλτάρ) ή το στρατό της Σαρδηνίας και [του **εξαρχάτου**] της **Αφρικής** [...].

R. Riedinger (εκδ.), *Acta conciliorum oecumenicorum 2, 2, 2: Concilium universale constantinopolitanum tertium, Βερολίνο 1992, 886-88*

■ Ποιες διοικητικές περιφέρειες (εξαρχάτα και θέματα) περιλάμβανε και ποια στρατιωτικά σώματα διέθετε το Βυζάντιο στα τέλη του 7ου αι. σύμφωνα με το τελευταίο παράθεμα; Αφού μελετήσεις προσεκτικά το χάρτη, να επισημάνεις ποια νέα θέματα και με ποιο τρόπο ιδρύθηκαν μεταξύ 7ου και 9ου αι. στη Μ. Ασία.



Στο θεματικό στρατό:

υπηρετούσαν **ελεύθεροι αγρότες**

το κράτος τους
παραχωρούσε
**στρατιωτικά
κτήματα**
ή **στρατιωτόπια**.

Με τα **έσοδά** τους οι
στρατιώτες:
1. συντηρούσαν τις
οικογένειές τους,
2. αγόραζαν τον
οπλισμό τους και
3. κάλυπταν τα έξοδα
των εκστρατειών.

Ο θεματικός στρατός
αντικατέστησε τους
παλαιούς
**μισθοφορικούς
στρατούς**

και αποτέλεσε ένα
είδος **εθνικού
στρατού** που
αποδείχθηκε
εξαιρετικά
αποτελεσματικός για
την άμυνα της
αυτοκρατορίας.



Ολοκλήρωση του εξελληνισμού της κρατικής διοίκησης

Επίσημη γλώσσα στην
πολιτική και
στρατιωτική διοίκηση
έγινε η ελληνική

ενώ οι ρωμαϊκοί τίτλοι
αντικαταστάθηκαν από
ελληνικούς.

Πρώτος ο Ηράκλειος
υιοθέτησε τον
τίτλο **βασιλεύς** με τη
χριστιανική προσθήκη
«**πιστός έν Χριστώ**».



Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί σε συμβολικό επίπεδο το οριστικό τέλος της
Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και την αρχή της μεσαιωνικής ελληνικής
Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.